

Maja Bjelica, raziskovalka Inštituta za filozofske in religijske študije ZRS Koper, ki proučuje solinarstvo kot izkustveno okoljsko modrost

Zrno soli združuje vse štiri elemente – vodo, ogenj, zrak in zemljo

Dr. Maja Bjelica, znanstvena sodelavka Inštituta za filozofske in religijske študije ZRS Koper, je filozofinja, muzikologinja in antropologinja, ki pri svojem delu vse te vede tudi prepleta med seboj. Skozi projekt, ki ga vodi zadnja tri leta, se posveča proučevanju sodobnega solinarstva v okviru okoljske humanistike, kar je novost v istrskem prostoru. Kot podčrta, je bilo za to proučevanje ključnega pomena, da so se raziskovalke in raziskovalci lotili dela na solnem polju in na ta način preko lastnega izkustva prišli do svojih dragocenih spoznanj.

NATAŠA ČEPAR
ZRS Koper

» ZRS Koper, ki razvija koncept stičišča modrosti Mediterana, združuje deset različnih institutov, med katerimi je tudi Inštitut za filozofske in religijske študije. Če je denimo za Inštitut za oljkarstvo takoj jasno, da izhaja iz konkretne potrebe okolja, v katerem deluje, je za vaš inštitut to treba nekoliko opredeliti. Bi lahko rekli, da so vaše študije usmerjene predvsem v sobivanje med človekom in naravo?

Naš inštitut je v slovenskem okviru poseben predvsem zato, ker združuje tako filozofijo kot religiozologijo. Od leta 2013, ko so ga ustanovili, je svoje delovanje usmerjal v različne smeri, med drugim se je ukvarjal tudi z ekofeminizmom, etiko pravic živali, ameriškim pragmatizmom, zdaj smo tudi zelo aktivni na področju azijskih študij. V zadnjih letih smo delovali v raziskovalnih programih, ki združujejo sodobno temo digitalizacije z religijo na eni strani, na drugi pa raziskujejo mejnost, obrobnost stanj oziroma odnose in pojave, ki med drugim vzbujajo med filozofijo in umetnostjo v dobi tveganja in ranljivosti. Dejavnosti smo tudi na področju okoljske filozofije in etike, kjer raziskujemo različne teme, pri čemer smo prešli tudi na širše področje okoljske humanistike. Tu filozofija postaja temelj za razmišljanje o sobivanju človeka in okolja, in od tu razvija svoje poti proti drugim disciplinam, ki jih združuje okoljska humanistika. Sodobni človek s svojo potrebo po hitrih odgovorih se pogosto ne zaveda, da je temelj znanosti ravno preizpraševanje in iskanje novih resnic oziroma ugotovitev. To pa je temelj filozofije, ki je nenazadnje naklonjenost ali ljubezen do modrosti, torej iskanje novega razumevanja sebe in sveta. Filozofija vselej ostaja v podstatii drugih specifičnih in morda na prvi pogled zelo nefilozofskih znanosti.

» Z razumevanjem sobivanja človeka in okolja se ukvarjate tudi v okviru projekta, z naslovom Zrno soli, kristaliziranje sobivanja. Raziskujete tradicionalno solinarstvo kot izkustveno okoljsko modrost – na kakšen način to počnete?

V projektu smo si zadali, da s transdisciplinarnim proučevanjem sodobnega solinarstva predstavimo, da gre pri tej dejavnosti za izkustveno okoljsko modrost. Ko to rečemo, mislimo predvsem na to, da je to znanje oziroma vrednost, ki je ne moreš razumeti, če je obenem ne izvašaš oziroma ne izkusiš. Opazili smo, da ljudje na splošno na solinarstvo gledajo predvsem skozi enega od prevladujočih pogledov: skozi romantično prizmo človeške dejavnosti »v sožitju z naravo« ali pa so usmerjeni v ostro kritiko »propadanja solin pred našimi očmi«. Sicer pa javnost nima globljega uvida, kaj so značilnosti sodobnega solinarstva.

» Skozi naš projekt želimo prikazati, da je izkustvo ključnega pomena za poglobljeno razumevanje te dejavnosti. Prenos znanja se ne more zgoditi samo iz knjig, ampak predvsem na terenu,« meni dr. Maja Bjelica.

» Izpostaviti želite sodobno solinarstvo skozi prenos znanja in s tem modrosti?

Da. Preteklost solinarstva je zelo dobro raziskana, dr. Flavio Bonin s Pomorskega muzeja »Sergej Mašera« Piran je denimo to tudi opisal v svojem raziskovalnem delu, pred njim pa tudi Zora Zagor ter Miroslav Pahor in Tatjana Puherar. S temi zgodovinskimi in etnografskimi proučevanji je bilo dokumentirano solinarstvo preteklosti, ki je zato prisotno v spominih lokalne skupnosti in širše. Vrednost o današnjem solinarstvu pa je skopna oziroma je omejena na posameznike in posame-

ne gre samo za to, da se je to prenašalo iz roda v rod kot linearno znanje, ampak se je tudi širilo. S tem, ko smo prisotni v solinah, jih ohranjamo – ampak ne zgolj z obiskovanjem, temveč z angažiranjem, delom in izkustvom. Ko delam na solnih poljih, moram sodelovati z okoljem in se hkrati zavedati, da soli ne ustvarjam jaz, pač pa s svojim delom prispevam k njenemu nastanku. Potem pa jo seveda pobrem (smeh). Toliko se govori o trajnostnem sobivanju, a solinarstvo to že je. Pri čemer nas ne zanima ekonomsko-politični vidik delovanja solin, ampak širša slika. Med obdelovanjem solnih

S finskim filozofom, dr. Petrijem Berndtsonom, proučevava, kako so voda, zrak, zemlja in ogenj ključni v solinarstvu in kako se ravno ti štirje elementi skristalizirajo v zrno soli. Sliši se poetično, a je tudi zelo materialno: sol nastaja v morski vodi, s pomočjo sonca (ognja) in vetra (zraka) voda izhlapi; tukaj je še zemlja, ki obkroža vodo in s svojo neprepustnostjo omogoča izhlapevanje in kristalizacijo na specifični glineni podlagi, petoli.

zme, ki so s sodobnim solinarstvom neposredno v stiku. Skozi naš projekt želimo prikazati, da je izkustvo ključnega pomena za poglobljeno razumevanje te dejavnosti. Prenos znanja se ne more zgoditi samo iz knjig, ampak predvsem na terenu. Tudi za nas, ki solinarstvo raziskujemo, je nujno, da smo ga izkusili.

Skozi projekt obravnavamo soline kot prostor »kristaliziranja sobivanja« oziroma prostor, kjer se udeležni pristno sobivajo med človekom in okoljem. Solinarstvo seveda ni edina panoga, kjer se to dogaja, tudi v kmetijstvu in gozdarstvu je na primer to prisotno. Solinarstvo je posebno predvsem zato, ker se dogaja na zelo majhni lokaciji, kjer lahko to proučujemo. Ravno skozi sobivanje človeka in njegovega okolja se vzpostavlja vrednost, ki ji ni pravimo izkustvena okoljska modrost, zaradi katere se ta dejavnost ohranja.

polj se sprašujem o etiki sobivanja z naravo. Tukaj sem z nešteto priti – in kdo koga moti? Pitič mene, ko mi kljuva solni bazen in ga uničuje, ali mi, ki smo kot solinarska skupnost zavzeli njihov prostor? Izkazje se, da je vprašanje brezpredmetno, saj moramo skupaj ugotoviti, kako sobivati.

» Do kakšnih spoznanj ste se prišli pri proučevanju sobivanja človeka in okolja v okviru solinarske dejavnosti?

Človek mora razumeti določene vidike okolja in znati odreagirati – če je nekeje preveč vode, je treba sistem izprazniti, če je je pre malo, jo je treba dodati. Če piha določen veter, je treba vodo spet odvzeti ali jo doliti. Kdaj pobrati sol, koliko dni ali celo ur jo se pustiti nepobrano? Gre za ogromno malenkosti in njihovih kombinacij, ki jim ni konca. Zadnja leta se solinarji in solinarke spopadajo z nepredvidljivi-

vim vremenom in velikanskimi količinami padavin v poletnih mesecih, kar zelo negativno vpliva na količino pridelane soli.

Z vidika filozofije pa lahko izpostavim filozofijo elementov, s katero se vse več ukvarjamo na našem inštitutu. S finskim filozofom, dr. Petrijem Berndtsonom, proučevava, kako so voda, zrak, zemlja in ogenj ključni v solinarstvu in kako se ravno ti štirje elementi skristalizirajo v zrno soli. Sliši se poetično, a je tudi zelo materialno: sol nastaja v morski vodi, s pomočjo sonca (ognja) in vetra (zraka) voda izhlapi; tukaj je še zemlja, ki obkroža vodo in s svojo neprepustnostjo omogoča izhlapevanje in kristalizacijo na specifični glineni podlagi, petoli. Navdih sva dobila pri poetični filozofiji francoskega mislilca Gastona Bachelarda.

V naši raziskovalni skupini so še dr. Jerneja Penca in Matjaž Kljun, predstojnica in asistent na Mediteranskem inštitutu za okoljske študije, dr. Lenart Škof, predstojnik Inštituta za filozofske in religijske študije, in Barbara Bradač Premrl iz pisarne za prenos znanja, vsi iz ZRS Koper, poleg njih pa še dr. Daša Ličen z Inštituta za slovensko narodopisje in dr. Primož Pipan z Geografskega inštituta Antona Melika, oboje z ZRC SAZU. Eden izmed pomembnejših zaključkov, do katerega smo prišli, je, da je v solinarstvu zmožno ločevanje naravne in kulturne dediščine. Gre za sobivanje človeka v specifičnem okolju, kjer so kulturni in naravni elementi nepločljivo prepleteni in tvorijo konceptualno ločevanje je izjemno škodljivo. Ko sem bila na študijskem obisku solin v Cervii v Italiji, v Guérande v Franciji, v Stonu, Ninu in na Pagu na Hrvaškem, so povsod poudarjali pomen prepleta naravne in kulturne dediščine, ne pa, da bi to poskušali ločevati.

» Vaš projekt se izteče konec letošnjega septembra, nameravate s proučevanjem solinarstva nadaljevati tudi v prihodnje?

Seveda si želimo nadaljevanja dela, ki smo ga zastavili pri tem projektu, in si bomo za to tudi prizadevali. Naše delo je v veliki meri namenjeno tudi prenosu znanja in občanski znanosti. Na osnovi terenskih raziskovalnih obiskov solin na Hrvaškem, v Italiji in Franciji smo za zaposlene v podjetju Soline d.o.o. pripravili predavanja, ki so se jih tudi z zanimanjem udeležili. Sodelovali smo s piranskim pomorskim muzejem in italijansko skupnostjo Giuseppe Tartini Piran pri projektih solinarske kulinarke in ohranitve dediščine solin. Organizirali smo dogodke za široko javnost, med drugim tudi tako imenovani Simpozij na terenu, v sodelovanju z Zavodom Cona in Srednjeevropsko mrežo za zvočne ekologije. Vsekakor se bo naše delo poznalo vsaj v majhnih premikih v dojemanju sodobnega solinarstva tako v lokalni skupnosti kot tudi v širši javnosti. Članice in člani raziskovalne skupine pa smo pridobili ogromno novih znanj na področju politične ekologije, geografije, zgodovinske antropologije in filozofije. V okviru projekta je predvidena izdaja zbornika, ob kateri bomo pripravili več predstavitev in preki njih želimo osveščati javnost o pomenu sodobnega solinarstva.

Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

Prispevek je nastal v okviru tematskega raziskovalnega projekta J8-50196 – Zrno soli, kristaliziranje sobivanja solinarstvo kot izkustveno okoljsko modrost, ki ga vodi dr. Maja Bjelica, ZRS Koper. Finančno ga podpira Agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).